

ПЛАН УПРАВЉАЊА

ОПШТИМ РЕЗЕРВАТОМ ПРИРОДЕ „Буково“

за период 2021 - 2030. године

Фебруар, 2020. године

Садржај

Увод	3
1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА	6
1.1 Главне природне вредности	6
1.2 Климатске карактеристике	6
1.3 Вегетацијске карактеристике	7
1.4 Створене вредности	9
2. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	10
3. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОРЕ УГРОЖАВАЊА	11
4. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	12
5. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ДУГОРОЧНИХ ЦИЉЕВА ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	13
6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАЊУ, ПРАЂЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	15
7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА	16
8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ	17
9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА	18
10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ ПОДРУЧЈА	19
11. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОЧУВАЊУ, УНАПРЕЂЕЊУ И ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ	19
12. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ	20
13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ	21
14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА УПРАВЉАЊА	23

УВОД

Влада Републике Србије је на основу Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010-исправка, 14/2016, 95/2018-др.закон) и Закона о Влади („Службени гласник РС“, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-УС, 72/12, 7/14-УС, 44/14 и 30/18-др. закон), донела **Уредбу о заштити општег резервата природе „Буково“** („Сл. гласник РС“ бр. 104/07, од 09.11.2007.) и сврстала га у II категорију заштите као природно добро од великог значаја.

Резерват природе "Буково" стављен је под заштиту ради очувања полидоминантне мешовите брдске шумске заједнице реликтног карактера, са доминантним врстама буквом и орахом (*Fagetum submontanum silicolum mixtum juglandetosum* Мишић 1963), као и ради очувања станишта мезијске букве на надморској висини од 70 метара, што је најнижа висинска тачка распрострањења у Републици Србији, да би се у интересу науке, образовања и културе очувала рефугијалност станишта са специфичном микроклимом, разноврсност дрвенастих врста биљног и животињског света, а посебно терцијарне реликтне врсте ораха (*Juglans regia*) и клокочике (*Staphilea pinata*) и њихово станиште.

Општи резерват природе „Буково“ налази се на територији општине Неготин, на месту званом Буково, унутар мање клисуре, са стрмим до врло стрмим обалама, која има правац пружања запад-исток. Лисура се простире од 40 до 100 m н.в. Заштићено подручје је површине 10,42 ha, на катастарским парцелама број: 6017/2-део, 6017/7-део, 6034/3-део, 6038 део и 6040-део, које су добро манастира Буково. Подручје се налази код манастира Буково, на пар километара од Неготина.

Предходна заштита подручја дефинисана је Решењем бр. 01-381/1 од 26.07. 1961. године, Завода за заштиту природе и научно проучавање природних реткости НР Србије, којим се на основу члана 1, 2, 3. и 27. Закона о заштити споменика културе и природних реткости, става под заштиту државе део шумске површине у неуређеној мешовитој састојини букве (*Fagus moesiaca*), храста китњака (*Quercus sessilis Ehrh.*), граба (*Carpinus betulus*), белог јасена (*Fraxinus excelsior*), планинског бреста (*Ulmus montana*), липе (*Tilia argentea*), клена (*Acer campestre*), и других врста, на месту званом "Буково" у непосредној близини Неготина. По решењу за Резерват је важио режим апсолутне заштите.

Уредбом о заштити општег резервата природе „Буково“ из 2007. год. на целој површини овог подручја установљен је режим заштите првог степена.

Управљање Општим резерватом природе „Буково“ уредбом је поверено Јавном предузећу за газдовање шумама „Србијашуме“ Београд. **Непосредно управљање на терену врши део предузећа Шумско газдинство „Тимочке шуме“ Бољевац, Шумска управа Неготин.**

Очување, унапређење, одрживо коришћење и приказивање природних и других вредности подручја Општег резервата природе “Буково” се спроводи према плану управљања, који доноси управљач на период од десет година. На план управљања заштићеним подручјем, које је проглашено актом Владе, сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине.

Овај документ је урађен у складу са:

- Законом о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18.- др.закон);
- Законом о водама („Службени гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 101/16 и 95/2018-др.закон);
- Законом о шумама („Службени гласник РС“, бр. 30/10, 93/12 и 89/15 и 95/18.-др.закон);
- Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС“ бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 95/18- др.закон);
- Законом о дивљачи и ловству („Службени гласник РС“, бр. 18/10 и 95/18. – др.закон);
- Законом о заштити од пожара („Службени гласник РС“, бр. 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 –др.закон);
- Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС“, бр. 102/07);
- Просторним планом Републике Србије 2010-2014-2020 („Службени гласник РС“,бр. 88/10);
- Уредбом о заштити општег резервата природе „Буково“ („Сл. гласник РС“ бр. 104/07, од 09.11.2007.) ;
- Студије заштите Споменика природе “Буково”; (Завод за заштиту природе Србије, 2004.године)
- Решењем о условима заштите природе за израду Плана управљања Општим резерватом природе “Буково” за период 2021-2030. године (акт Завода за заштиту природе Србије број 020-145/2 од 10.02.2020. године);
- Водопривредном основом Србије;
- Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије.

Јавно предузеће за газдовање шумама "СРБИЈАШУМЕ" Београд
Општи резерват природе „Буково“

Карта положаја

1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

1.1 Главне природне вредности

Резерват природе "Буково" стављен је под заштиту ради очувања полидоминантне мешовите брдске шумске заједнице реликтног карактера, са доминантним врстама буквом и орахом (*Fagetum submontanum silicicolum mixtum juglandetosum* Мишић 1963), као и ради очувања станишта мезијске букве на надморској висини од 70 метара, што је најнижа висинска тачка распрострањења у Републици Србији, да би се у интересу науке, образовања и културе очувала рефугијалност станишта са специфичном микроклимом, разноврсност дрвенастих врста биљног и животињског света, а посебно терцијарне реликтне врсте ораха (*Juglans regia*) и клокочике (*Staphilea pinata*) и њихово станиште.

Мала површина резервата представља значајан рефугијум шумске дендрофлоре за коју В. Мишић каже **"Нема сумње да је резерват Буково једна права оаза богате мешовите шуме усред девестираних терена, култура и деградираних храстових шума. Ова шума у резервату указује на богату прошлост вегетације читавог подручја и представља не само мали музеј у природи, већ и један прави арборетум са преко 20 врста дрвећа"**. Богатство дрвенастих врста повезано је са специфичном мезоклимом подручја, посебно са фитоклимом клисуре резервата.

1.2 Климатске карактеристике

Богатство дрвенастих врста и рефугијалност станишта повезано је са специфичном мезоклимом овог подручја, посебно са фитоклимом клисуре резервата. Климатске анализе су показале да се у овом делу североисточне Србије осећа снажан утицај климе Влашке и Бугарске низије с једне стране и Карпата с друге стране, као и у одређеној мери субмедитеранске климе долинама великих река на југу.

Околина Неготина карактерише се умерено континенталном климом са изразитим утицајем панонске климе, што се огледа у постојању кратаког сушног и дугог полусушног периода. Сушни период траје од јула до средине октобра. Најхладнији месеци су јануар и фебруар и то са средњом месечном и годишњом температуром од -2,0 и 0,9°C.

Највећа количина падавина је у месецу мају и јуну и то са средњом месечном и годишњом количином од 70,3 и 77,2 mm/Hg. Најмања релативна влажност ваздуха је у месецима јулу и августу и то са средњом месечном и годишњом влажношћу од 64% и 65%. Најмања количина падавина је у месецима јануару и августу и то са средњом месечном и

годишњом количином од 42,8 и 35,8 mm/Hg. Највећа релативна влажност ваздуха је у месецима јануару и децембру и то са средњом месечном и годишњом влажношћу од 83%.

Што се тиче динамике ветра забележене су следеће вредности и то: за тишине 316 промила, најчешћи је ветар смера WNW, а најређе дува из смера SSW. Кад се ради о брзини ветра највећу брзину има ветар смера WNW, а најмању ветар смера SSE и SSW.

У оваквим климатским условима права је реткост појава очуваних високих шума, а још више мешовитих реликтних заједница.

Међутим, у дубодolini Букова са стрмим странама, где је релативна влажност ваздуха висока, где се магле задржавају дуго, где су ветрови слаби, а температурни екстремии ублажени великом влажношћу станишта, за разлику од ширег комплекса Букова, једино се могла очувати богата мешовита шума полидоминантног типа *Fagetum submontanum silicicolum mixtum*, која је у почетку означена као *Acereto-Fraxinetum-Carpineto-Fagetum mixtum* (Мишић 1963).

Буково истовремено представља један од ретких локалитета на Балканском полуострву и једини у Србији где се мезијска буква налази на најнижој висинској тачки распрострањења познатој у овом делу Европе. Овај феномен је још занимљивији ако се има у виду да се локалитет Буково налази на ободу велике Влашке низије која се одликује континенталном полусушном климом. Појава мезијске букве на крајњим границама висинског распрострањења и у условима континенталне климе указује на релативно широку еколошку валенцу букве која се манифестује и у морфолошкој диференцијацији популација које се диференцирају на одговарајуће екотипове. У резервату Буково заступљен је континентални екотип букве.

1.3 Вегетацијске карактеристике

Специфичност мешовите полидоминантне састојине – *Fagetum submontanum silicicolum mixtum juglandetosum* је првенствено у њеном реликтном карактеру, који се огледа кроз диверзитет дендрофлоре, посебно оних врста које су у доба терцијера живеале мање или више у равноправном ценотичком односу и из којих су се у потгласијалу постепено издвајале поједине врсте, формирајући осиромашене заједнице са два до три едификатора. У том смислу, битна карактеристика ове мешовите заједнице је да је сачувала полидоминантни карактер и опстала без зимзелених елемената арктотеријерне флоре захваљујући специфичној влажној и топлој клими рефугијума клисура Буково.

Заједница се одликује специфичном структуром и приближно равноправним учешћем свих присутних биљних врста. Само у једном делу клисура може се говорити о

доминацији букве и липе и припада посебној асоцијацији *Fagetum montanum tilietosum* која чини јединствену целину у резервату.

Значај ове заједнице огледа се и у учешћу брдског екотипа балканске букве и то у најтипичнијем облику који се може срести у Србији, означеног као *rotundicarpa*, а одликује се разгранатим широким крошњама са дебелим гранама, крупним и елиптичним лишћем, са уско клинастом основом и великим бројем нерава и посебно округластом куполом. Ова особеност букве у Букову, пореди се са Гавран клисуром на Кавказу, која је такође рефугијално станиште са реликтним врстама.

Буква се у овом подручју налази на доњој граници распрострањења на надморској висини од 70m. Овај шумски комплекс први пута помиње Б.Јовановић 1957. године.

Детаљна вегетацијска и фитоценолошка истраживања, издвајање и премер шумске површине урадио је др.В.Мишић (1961.г.). Коначно обележавање Резервата извршено је 1965.године.

Након дендролошких истраживања Мишић 1981 даје детаљан опис *Fagetum submontanum silicicolum mixtum juglandetosum* у Резервату "Буково":

У спрату дрвећа се јављају следеће врсте: буква (*Fagus moesiaca*), горски јавор (*Acer pseudoplatanus*), клен (*Acer campestre*), орах (*Juglans regia*), бели јасен (*Fraxinus excelsior*), црни јасен (*Fraxinus ornus*), граб (*Carpinus betulus*), сребрна липа (*Tilia tomentosa*), ситнолисна липа (*Tilia cordata*), крупнолисна липа (*Tilia plathyphyllos*), дивља трешња (*Prunus avium*), храст цер (*Quercus cerris*), храст китњак (*Quercus petraea*), јасика (*Populus tremula*), брдски брест (*Ulmus glabra*), млеч (*Acer platanoides*) и др.

У спрату жбуња се поред подмлатка букве, граба, клена, липе, јавора и јасена налазе жбунови: *Cornus mas*, *Crataegus monogyna*, *Sambucus nigra*, *Ligustrum vulgare*, *Clematis vitalba*, *Rosa arvensis*, *Staphylea pinnata*, *Corylus avellana* и др.

Спрат зељастих биљака граде следеће врсте: *Lathyrus vernus*, *Geum urbanum*, *Pulmonaria officinalis*, *Helleborus odorus*, *Polygonatum multiflorum*, *Asperula taurina*, *Rubus hirtus*, *Viola hirta*, *Euphorbia amygdaloides*, *Glechoma hirsuta*, *Lithospermum purpureo-coeruleum*, *Galium sylvaticum*, *Agrimonia agrimonioides*, *Heracleum sphondylium*, *Melica uniflora*, *Tamus comunis*, *Poa nemoralis*, *Helleborus odorus*, *Salvia glutinosa*, *Arum maculatum*, *Galanthus nivalis* и др.

1.4 Створене вредности

Манастир Буково је непокретно културно добро, односно споменик културе. Манастирска црква посвећена је Оцу Николају Чудотворцу. По архитектонским и стилским карактеристикама убраја се у посебну варијанту моравске школе. Манастирски комплекс састоји се од порте, која је окружена са јужне стране потпорним бедемом, са северне стране потпорним бедемом и кулом звоником, са источне стране манастирским гробљем и са западне стране зградама манастирске економије и виноградом. У комплексу су два конака. Храм са звоником повезује колонада. Кула-звоник доминира комплексом, а кроз њено приземље улази се у манастирску порту. Поред редовних монашких активности, данашње братство манастира обавља и радове у радионицама, као што су кројачка, иконописачка, столарско дуборезачка и настављена је традиција пчеларства. Братство велику пажњу посвећује узгајању винове лозе и производњи квалитетних вина и ракије.

2. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

На подручју Букова преовлађује природни (изворни) екосистем, који због дугогодишње заштите (први пут стављен под заштиту 1961. године) није угрожен.

Природни екосистем у ОРП „Буково“, тренутно гледано, изложен је занемарљивим антропогеним утицајима, услед ненасељености и неразвијених економских активности. Могућу опасност представља близина пута Неготин – Зајечар (емисија издувних гасова), као и близина винограда и економског комплекса манастира Буково. Неадекватна употреба пестицида на пољопривредним површинама које су непосредно поред заштићеног подручја, може да изазове поремећаје у стању основних чинилаца животне средине пре свега воде. Подручје ОРП „Буково“ је такође изложено опасности од атмосферских непогода, одроњавања и клизања земљишта, пожара, земљотреса и др.

Квалитет животне средине на простору заштићеног подручја зависиће од поштовања прописаних режима заштите и спремности корисника околних пољопривредних парцела (виногради манастира Буково) да примењују средства заштите биља која су наклоњенија природи и на начин како је то прописано законом.

Од 1961. године до данас се у Општем резервату природе "Буково" одвија спонтан процес обнове сходно прописаном режиму заштите.

3. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОРЕ

УГРОЖАВАЊА

Активности, делатности и процеси који могу представљати факторе угрожавања ОРП „Буково“ непосредно су везани за природне вредности, односно њихову заштиту.

Корисници и власници природних вредности на подручју ОРП „Буково“, као и посетиоци могу бити фактор угрожавања ако у свом раду и деловању не поштују прописане режиме заштите и мере забране.

Активности, делатности и процеси који могу представљати проблем угрожавања природних вредности ОРП „Буково“ су и неадекватно управљање отпадом, што представља један од већих проблема животне средине на подручју ОРП „Буково“, пошто се заштићено подручје налази у близини манастира Буково (отпад који остављају посетиоци) и пута Неготин – Зајечар.

Ризици угрожавања ОРП „Буково“:

- не поступање у складу са одредбама Закона о заштити природе,
- не поступање у складу са одредбама Уредбе о заштити ОРП „Буково“,
- не поступање у складу са одредбама Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби ОРП „Буково“,
- друге активности и процеси које се спроводе супротно принципима заштите и одрживог развоја природних ресурса и добара ОРП „Буково“.

4. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Концепт заштите заштићеног подручја Општи резерват природе "Буково" базира се на предузимању свих расположивих мера очувања, унапређења и одрживог коришћења овог објекта гео наслеђа.

Основни циљ заштите, очувања и унапређења Општег резервата природе је да ово подручје са свим својим главним одликама, постане добро познато и изван регионалних оквира по својој јединствености у погледу својих фитоценолошких одлика и да буде посећено.

4.1 Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења су:

1. Очување природних вредности подручја (флора, фауна и станиште);
2. Очување и унапређење стања природних чиниоца животне средине;
3. Функционисање општег резервата природе у образовања и научног истраживања;
4. Стална интердисциплинарна научна истраживања у општем резервату природе, посебно у оквиру истраживања флоре;
5. Препознатљивост природних вредности општег резервата природе и ван региона;

У циљу унапређивања стања заштићеног подручја неопходно је:

- спроводити мониторинг ради очувања разноврсности дивље флоре и фауне, очувања станишта ;
- подстицати научна истраживања;
- промовисати вредности подручја;
- остварити сарадњу са братством манастира Буково са циљем усклађивања активности са заштитом и унапређењем подручја и подршке локалном развоју, промоцији локалних производа и услуга.

**5. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ДУГОРОЧНИХ ЦИЉЕВА ЗАШТИТЕ,
ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГРАЗВОЈА**

За остваривање дугорочних циљева морају се створити претпоставке и обезбедити бројни услови, што подразумева:

- доношење планске и програмске документације (План управљања, Програм управљања, Извештај о остваривању програма управљања);
- организационо, кадровско и техничко опремање управљача у сврху испуњења дугорочних циљева;
- сарадња и подршка локалне самоуправе и братства манастира Б у реализацији циљева;
- обнављање граница заштићеног подручја у складу са Правилником о обележавању заштићеног подручја („Службени гласник РС“, бр. 30/92, 24/94 и 19/96);
- успостављање и развој научних, истраживачких, едукативних и културно-просветних активности;
- обезбеђење финансијских средстава и законских инструмената за реализацију дугорочних циљева и других претпоставки

SWOT анализа

Предности и слабости представљају унутрашње услове, особине заштићеног подручја и управљача, док су *шансе и ризици* спољашњи фактори на које управљач не може уопште или значајније утицати.

<p style="text-align: center;">ПРЕДНОСТИ – СНАГЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • биолошка разноврсност подручја • подручје погодно за стручне екскурзије • лако доступно • значајан научно-истраживачки потенцијал и едукативни простор • искуство ЈП „СРБИЈАШУМЕ“ у управљању заштићеним подручјем • стручни капацитети управљача у вези планирања и управљања заштићеним подручјем 	<p style="text-align: center;">НЕДОСТАЦИ - СЛАБОСТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • мањак запослених лица са средњом стручном спремом за чуварску службу управљача • недовољно јачање кадровског и стручног капацитета управљача
<p style="text-align: center;">МОГУЋНОСТИ–ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • школе у природи, стручне екскурзије • партнерство са братством манастира Буково 	<p style="text-align: center;">ПРЕТЊЕ–РИЗИЦИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • незаинтересованост научних институција за организацију стручних екскурзија и истраживања • немогућности самоодрживог управљања

Основни услов за реализацију Плана, као што је доношење законске регулативе (Закон о заштити природе, сет Правилника, акт о проглашењу заштићеног подручја, Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби) су испуњени.

Управљач испуњава услове које прописује Правилник о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС“ 36/09).

Динамика реализације Плана прављања, по годинама, која је дефинисана у самом плану, полазна је основа за планирање и израду Годишњих програма управљања. У годишњем програму управљања, управљач између осталог планира средства за реализацију активности, опредељујући изворе финансирања, уважавајући актуелно економско-финансијско стање (сопствено и у окружењу).

6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАЊУ, ПРАЋЕЊУ

СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

Обавеза управљача је поред надгледања заштићеног подручја и контроле поштовања прописаног режима заштите и стварање организационих и финансијских услова за санацију, мониторинг, уређење простора и промоцију заштићеног добра.

Активности и мере на заштити, одржању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности, груписане су на следећи начин:

➤ **активности на чувању и заштити Општег резервата природе** су основни и трајни задатак управљача:

- опремање чуварске службе (униформа, значка, легитимација, ХТЗ опрема и остало);
- стручно оспособљавање чувара (познавање темељних вредности подручја, познавање процедуре у случају настанка пожара);
- спровођење прописаног режима заштите, који је утврђен актом о заштити односно Уредбом и мерама које су предвиђене Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби, који је управљач донео

➤ **информативно-промотивне активности** које обухватају различите видове обележавања на терену и облике медијске промоције вредности овог простора:

- обнављање граница;
- постављање и одржавање идентификационих, статусних табли, информативних паноа,
- постављање табли упозорења о поштовању успостављеног реда и режима;
- израда промотивног материјала;
-

➤ **активности на уређењу подручја**, које подразумевају:

- постављање и одржавање путоказа на околним путевима;
- уређење приступних пешачких стаза (обележавање, уклањање ниског растиња, постављање клупа)
-

➤ **научно-истраживачке и образовне активности**—које подразумевају сарадњу са научним и образовним институцијама и :

- истраживања живог света заштићеног подручја;
- организовање школа у природи
- формирање базе података о подручју;

➤ **активности на редовном чишћењу и одржавању подручја**

За реализацију планираних активности у Општем резервату природе управљач има следеће обавезе:

➤ Доношење Плана управљања за наредни период од 10 година, Програма управљања и Извештаја о остваривању Програма управљања. Сагласност на ова акта даје надлежно министарство за заштиту животне средине.

➤ Формирање базе података у функцији управљања и мониторинга стања у заштићеном подручју;

7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

Научно истраживачки рад.

Највећа вредност ОРП „Буково“ је у томе што представља изванредан полигон за комплексна еколошка и шумарска истраживања од фундаменталног и апликативног значаја, пре свега она која се односе на истраживања ценотичких односа, метаболизам и природну обнову заједнице. Осим тога, неопходна су и истраживања којим ће се предупредити нарушавање и деградација ове реликтне полидоминантне заједнице.

Полазећи од природних вредности које чине темељне вредности подручја Букова, приоритетни задаци научноистраживачког су:

- дефинисање метода и начина спровођења мониторинга биодиверзитета;
- еколошка и шумарска истраживања заштићеног подручја
- праћење физичко-хемијских и биолошких карактеристика воде.

Ови радови обављаће се под строгим надзором управљача и уз услове заштите природе које издаје Завод за заштиту природе Србије. Резултате и документацију о истраживањима управљач архивира, у за то формирану базу података, а по један примерак доставља Заводу.

Управљач планира да у вези горе наведених истраживања успостави сарадњу и консултује релевантне научне и стручне институције, како би се дефинисали предмети истраживања, методологија истраживања, рокови за завршетак истраживања и након тога успоставио мониторинг над утврђеним стањем.

У оквиру научноистраживачког рада управљач ће, уколико наиђе на заинтересованост научних и образовних институција, организовати *научне кампове*, на којима ће млади истраживачи моћи уз надзор управљача да непосредно у природи употпуне своја знања и праксу теренског рада.

Образовни рад са информисањем јавности представља важан инструмент у заштити, који води до разумевања природних вредности од стране јавности, а затим и до промена ставова и понашања јавности и на крају до преузимања одговорности и активног укључивања јавности у заштиту и очување споменика природе и ближе околине. Ове активности усмерене су на: едукативне програми за узраст деце из локалних осмогодишњих школа, успостављање мреже волонтера за послове у вези чишћења, мониторинга .

**8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ,
РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ**

КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ

Уредбом о заштити Општег резервата природе „Стара Буково“ дефинисан је режим заштите I степена којим су регулисани начин и степен заштите, коришћења, уређења и унапређења заштићеног подручја.

На површинама на којима је утврђен режим заштите I степена забрањено је коришћење природних богатстава и простора, као и све друге активности осим научних истраживања, ограничених и контролисаних посета у образовне и културне сврхе, заштите од пожара, заштите од биљних болести и штеточина јачег интензитета и наменског коришћења постојећих шумских и других службених путева. .

УРЕЂЕЊЕ СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ

Планирани радови на уређењу заштићеног подручја су:

- ✓ постављање и одржавање путоказа на околним путевима укупно 2 комада.
- ✓ постављање и одржавање информативне табле средње величине –ком 2
- ✓ постављање и одржавање мањих табли – ком 4
- ✓ постављање табле забране одлагања отпада– ком 4
- ✓ постављање клупа за одмор на приступним стазама – 4 ком;

9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

На подручју Општег резервата природе „Буково“ установљава се режим заштите I степена и забрањује се:

- коришћење дрвне масе,
- уништавање и извлачење лежевине,
- сакупљање и коришћење свих врста флоре и фауне,
- уношење алохтоних биљних и животињских врста,
- растеривање, хватање и лов свих врста фауне,
- санитарни одстрел,
- испаша стоке,
- употреба заштитних хемијских средстава, без претходно датих услова Завода за заштиту природе Србије,
- депоновање смећа и другог отпада,
- извођење свих инвестиционих радова који нису у функцији очувања резервата,
- промена намене површине,
- промена водног режима,
- извођење радова на поправци и чишћењу површине која представља зону далеководна (који је у непосредној близини Резервата) без претходно датих услова Завода за заштиту природе Србије,
- улазак, обилазак као и све врсте научних праћења без претходног обавештавања и добијене сагласности од Завода за заштиту природе Србије.

Дозвољава се:

- контрола и праћење популације биљних и животињских врста, нарочито природних реткости (специфична форма листовна букве),
- научно-истраживачки рад,
- контролисана едукација и презентација подручја
- обнављање и поправљање спољних граница резервата,
- постављање табли о заштити,
- посебни пројекти и програми уз претходну сагласност Завода за заштиту природе Србије и Министарства заштите животне средине.

Сви евентуални радови у Резервату могу се искључиво вршити у оквиру мера заштите и развоја утврђених правним актом и Планом управљања .

10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ ПОДРУЧЈА

Промотивне активности везане за ово заштићено подручје биће организоване у склопу промоције осталих заштићених подручја којима управља Шумско газдинство „Тимочке шуме“.

Управљач планира следеће активности на промоцији природних и створених вредности подручја :

- образовно-промотивне активности које ће се базирати на организовању предавања за различите интересне и узрастне групе, промовисање путем медија уз истицање постигнутих резултата у заштити и истраживању природних вредности подручја, али и на проблемима који прате заштиту,
- израду публикација и тематских флајера, која ће бити доступна јавности;
- организовање и учешће у различитим акцијама поводом обележавања Дана заштите природе, Светског дана вода, Светског дана шума, Светског дана заштите биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Светског дана туризма, Светског дана планина и др.;
- спровођење едукативних програма;
- обезбеђење доступности аката које доноси управљач, као што су Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби и др;
- организовање презентације о значају подручја за ученике основних и средњих школа.

11. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА

ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ,

ОЧУВАЊУ, УНАПРЕЂЕЊУ И ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ

Студијска, програмска, планска и пројектна документација за спровођење циљева и активности на заштити, очувању, унапређењу и одрживом развоју биће урађена уколико постоји интересовање научних и других организација у складу са условима Завода за заштиту природе, као на пример:

1. Програми, пројекти и друга планска акта у вези научно истраживачких радова
2. Пројекти презентације и популаризације подручја.

Поред тога и редован израда управљачких документа – планска документација (План управљања, Годишњи програм управљања и Извештај о реализацији год. програма управљања).

12. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ

ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ

Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“, ће као управљач заштићеног подручја, покренути следеће активности везано за сарадњу са заинтересованим странама:

- организовање и учешће у различитим акцијама поводом обележавања Светског дана вода, Светског дана биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Светског дана туризма, Дана заштите природе и др.;
- едукација локалног становништва у области заштите животне средине и резервата природе и подизање нивоа свести локалне заједнице у циљу очувања. У оквиру ових активности планира се: одржавање радионица и едукативни програми за узраст деце из локалних осмогодишњих школа, успостављање мреже волонтера за послове у вези чишћења, мониторинга;
- сарадња са манастиром Буково који је власник заштићеног подручја

Такође је неминовна сарадња са Заводом за заштиту природе Србије и надлежним министарством, као и са бројним научним и образовним институцијама.

**13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА
РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ**

План управљања Општим резерватом природе „Буково“ за период 2021. – 2030. године, реализује се кроз годишње програме управљања којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, материјално-финансијски и организациони услови њиховог извршења.

Планиране задатке можемо груписати у 4 групе и то:

1. **Трајни задаци:** израда планских докумената, чување, обезбеђење унутрашњег реда, противпожарна заштита, одржавање и уређење Општег резервата природе, мониторинг природних вредности, научно-истраживачки и образовни рад, промоција и презентација темељних вредности заштићеног подручја,
2. **Хитни задаци:** обнављање граница заштићеног подручја, опремање чуварске службе и обележавање општег резервата природе.
3. **Приоритетни задаци:** сарадња са манастиром Буково, локалном самоуправом, образовним и научним институцијама и другим заинтересованим странама.
4. **Одложени задаци:** задаци у области мониторинга и истраживања који ће се радити након петогодишњег периода

План управљања конципиран је по годинама и планираним видовима рада који се могу груписати у:

1. Израда планских докумената и аката:

- План управљања (субјект: управљач; динамика 2030. год, за наредни 10 год. период);
- Годишњи програм управљања (субјект: управљач; динамика: сваке године се ради и то до 15. новембра текуће године за наредну годину уз обавезу доставе министарству надлежном за заштиту животне средине на давање сагласности);
- Извештај о остваривању Годишњег програма управљања (субјект: управљач; динамика: сваке године се ради и то до 15. децембра текуће године за текућу годину уз обавезу доставе министарству надлежном за заштиту животне средине);

2. Обележавање:

- Обележавање - обнављање спољне границе (субјект: управљач; динамика 2021-2030. год по потреби);
- Израда, постављање и обнављање табли (субјект: управљач; динамика 2020. год).

3. Чување:

- Едукација и оспособљавање чувара;
- Набавка опреме за рад чуварске службе;

(*субјект:* управљач уз помоћ у суфинансирању од стране министарства надлежног за послове заштите животне средине и других институција, што ће бити прецизирано годишњим програмима управљања *динамика:* 2021 – 2030. година).

4. Уређење:

Планирани радови на уређењу заштићеног подручја су:

- ✓ постављање и одржавање путоказа на околним путевима укупно 2 комада.
- ✓ постављање и одржавање информативне табле средње величине –ком 2
- ✓ постављање и одржавање мањих табли – ком 4
- ✓ постављање табле забране одлагања отпада – ком 4
- ✓ постављање клупа за одмор на приступним стазама – 4 ком;

(*субјект:* управљач уз помоћ у суфинансирању од стране министарства надлежног за послове заштите животне средине и других институција, што ће бити прецизирано годишњим програмима управљања *динамика:* 2021 – 2030. година).

5. Популаризација и презентација:

- израду флајера о општем резервату природе за заинтересовану јавност (2022.године);
- организовање и учешће у различитим акцијама, а поводом обележавања Дана заштите природе, Светског дана вода, Светског дана биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Светског дана туризма, и др.; (*субјект:* управљач уз помоћу суфинансирању од стране министарства надлежног за послове заштите животне средине и других институција, што ће бити прецизирано годишњим програмима управљања *динамика:* 2021 – 2030. година).

6. Израда пројектне документације

- пројекти, програми и планови у вези научноистраживачог рада и мониторинга биљних и животињских врста
- пројекти, програми и планови на презентацији и популаризацији (*субјект:* управљач, уз помоћу суфинансирању од стране министарства надлежног за послове заштите животне средине и др. институција, што ће бити прецизирано годишњим програмима управљања *динамика:* 2021 – 2030. година).

14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПОВЕРЕНИХ

ПОСЛОВА УПРАВЉАЊА

На основу члана 69. Закона о заштити („Сл. гласник РС“ бр. 36/09 и 88/10, 91/10, 14/16 и 95/18-др.закон), финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- 1) средстава буџета Републике Србије, односно локалне самоуправе;
- 2) средстава Зеленог фонда Републике Србије;
- 3) накнада за коришћење заштићеног подручја;
- 4) прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем;
- 5) средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе;
- 6) донација, поклона и помоћи;
- 7) других извора у складу са законом.

Део буџетских средстава обезбеђује се из субвенција за заштићена природна добра од националног интереса, које се сваке године утврђују Законом о буџету Републике Србије и додељују управљачима заштићених подручја од националног интереса на основу посебне Уредбе Владе.

Право на коришћење ових средстава имају сви управљачи заштићених подручја од националног интереса, односно национални паркови и заштићена подручја проглашена уредбом Владе. Управљачи подnose захтев за доделу субвенција Министарству надлежном за послове животне средине и са тим Министарством закључују уговор о висини и начину коришћења односно намени тих средстава.

Политика расподеле средстава субвенција, у оквиру укупних средстава утврђених Законом о буџету, подразумева да Управљач заштићеног подручја у једној години може добити већа средства, а у другој мања, у зависности од значаја и приоритета субвенционисаних радова и активности, тако да та средства не морају имати континуирани раст у десетогодишњем периоду. То значи да се лимити утврђени фискалном стратегијом на размену Министарства надлежног за послове животне средине, у оквиру кога су и средства субвенција, не морају нужно односити на појединачне кориснике субвенција, већ та средства појединим управљачима могу бити значајно умањена а другим повећана, уколико се ради о завршетку започетих или започињању нових пројеката који су од општег интереса.

План и Програм управљања морају бити усаглашени, јер се Планом управљања, који се односи на период од десет година, одређују начин спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту, а Програмом управљања се ти задаци остварују за сваку годину за коју је и План донет.

Субвенције се додељују управљачима на основу програма управљања заштићеног подручја за сваку календарску годину на који министарство даје сагласност у складу са законом.

У складу са планираним активностима и задацима које треба да изврши Управљач Општег резервата природе „Буково“ у оквиру Плана управљања за период 2021 – 2030. године процењено је да су неопходна финансијска средства у износу од:

Период 2021-2030.	Учешће		Свега
	Буџета РС	Управљача	
динара	4.649.000,00	2.282.200,00	6.931.200,00
%	67,07	32,93	100,00

Динамички план је сачињен тако да се направи континуирано финансирање радова без одређених великих колебања укупних трошкова по годинама.

Планирано је да учешће средстава из Буџета Републике Србије буде приближно 70% директних трошкова. Разлику средстава до укупне вредности радова обезбеђује управљач из сопствене делатности и евентуално из приступних фондова по пројектима међународне заједнице.

С обзиром на специфичност, режим заштите и величину подручја за ово подручје није донешена Одлука о накнадама за коришћење заштићеног подручја.

**Самостални референт за
заштиту животне средине**

Николић Силвана, дипл.инг.шум.

**ДИРЕКТОР,
ШГ „Тимочке шуме“ Бољевац**

Зоран Величковић, дипл.инг.шум.